

Słowo wstępne

Niniejszy tom można nazwać podwójnie historycznym. Przede wszystkim dlatego, iż w całości jest poświęcony ludziom bądź zdarzeniom znaczącym w historii myśli psychologicznej oraz dlatego, że po raz pierwszy w dziejach polskiej psychologii traktuje o wybranych momentach historycznych tej dyscypliny naukowej. Sądę, że to zwłaszcza psychologowie, z uwagi na przedmiot swych zainteresowań i świadomość ciężącego na nim biologicznego i historyczno-kulturowego „bagażu” doświadczeń, nie potrafią dokonywać jakichkolwiek czynności badawczych w oderwaniu od rozpatrywanych zwykle z kilku perspektyw korzeni funkcjonowania i rozwoju człowieka. Psycholog nie może bowiem odrzucić tego „bagażu” i tworzyć w psychologicznej próżni. Dlatego też – jak można sądzić – pozostaje on szczególnie uwrażliwiony na historię własnej dyscypliny naukowej, umożliwiającą skrupulatny i wierny przegląd dotychczasowych prób opisu i wyjaśniania genezy, mechanizmów funkcjonowania i konsekwencji rozmaitych aspektów wielopokoleniowo wyabstrahowanego „bagażu”, tworzącego duszę, osobowość, psychikę, „ja”, podmiot, życie psychiczne, świadomość... Psychologia może się przecież szczycić tym, iż tak czy inaczej rozumiany przedmiot jej zainteresowań nurtował od wieków najznamienitsze umysły w dziejach nauki.

Niezależnie jednak od stopnia odczuwanej przyjemności z racji podjętej kiedyś decyzji osobistej o wyborze psychologii jako przedmiotu studiów, zainteresowań i pracy zawodowej, warto mieć stale na uwadze to, iż odwoływanie się do historii macierzystej nauki prowadzi nie tylko do zaspokojenia potrzeby nobilitacji tym skuteczniejszego, im dłuższej perspektywy czasowej dotyczy, lecz także do nieustannego poszerzania zasobu wiedzy psychologicznej i do rzetelnej oceny stopnia oryginalności własnych i cudzych propozycji teoretycznych i praktycznych rozwiązań. Wszak każde badanie przeszłości jest jednocześnie próbą jej wyjaśnienia oraz ustalenia, ile i co ma wspólnego przeszłość ze współczesnością, z obecnymi problemami psychologicznymi i oczekiwaniami wobec psychologii. W ten sposób badanie przeszłości umieszcza terazniejsze rozwiązywanie na tle rozwiązań dawnych, umożliwiając tym samym określenie miejsca własnych pomysłów w relacji do rozwiązań tych psychologów, którzy w przeszłości zajmowali się danym zagadnieniem. Ostrzega zatem przed zbędnymi powtórkami i nieświadomymi plagiatami. Sięganie do historii psychologii pozwala bowiem prześledzić losy danej teorii czy metody psychologicznej, ocenić je w kategoriach skuteczności i przydatności: sukcesu lub poniesionej klęski, postępu lub zahamowania rozwoju psychologii.

Badanie przeszłości myśli psychologicznej zaspokaja także potrzebę skutecznego komunikowania się w środowisku psychologów. Wszakże dla każdej grupy społecznej typowe jest posługiwanie się metaforami, symbolami i skrótami myślowymi ukształtowanymi przez tradycję. Podobnie rzecz się ma w odniesieniu do środowiska psychologów. Któremu z nich trzeba szczególnie wyjaśnić, co symbolizuje woźnica powożący rydwanem zaprzężonym w białego i czarnego rumaka, śliniaczy się pies Pawłowa, małpa-szeffel, aparat psychiczny, wierzchołek góry lodowej wystający nad powierzchnię oceanu, piramida potrzeb, mapa psychiczna, niepokój bezpieczeństwa i radość rozwoju?

Wskazane i na pewno jeszcze inne potrzeby zajmowania się czy też odwoływania do przeszłości psychologii sprawiły, że na propozycję przygotowania tekstu do podwójnie historycznego tomu „Przeгляdu Psychologicznego” odpowiedziało pozytywnie kilkanaście osób. Nie wszyscy zdeklarowani zdołali jednak – ze względu na krótki i wakacyjny termin – przygotować swe prace. To oraz oczekiwane głosy w dyskusji nad losami psychologii i psychologów pozwalają mieć nadzieję na kontynuację historycznej tematyki na gościnnych dziś łamach. Prezentowane w niniejszym tomie wypowiedzi dotyczą różnych postaci tworzących historię myśli psychologicznej oraz wypracowanych przez nie propozycji rozwiązań problemów psychologicznych, nie stroniąc od ich oceny. Dotyczą również wydarzeń, wybranych ze względu na kryterium ich szczególnego znaczenia dla rozwoju psychologii lub jej subdyscyplin. Zawierają ponadto wiele cennych, osobistych refleksji na temat nie tylko „biegu życia” psychologii, lecz i własnego w nim miejsca. Tym samym realizują najważniejszy cel, jaki przyświecał pomysłowi poświęcenia problematyce historycznej całego tomu czasopisma psychologicznego o najdłuższej tradycji, czyli – prowokują historyczną refleksję czy choćby chwilę zadumy nad uprawianą dziedziną, zgłębianym zagadnieniem, sprawdzaną hipotezą, stosowaną metodą. A wszystko po to, by koncentracja na szczegółach nie przysłoniła – zwłaszcza na całe „psychologiczne życie” – rozległego i przez to wspaniałego obszaru zainteresowań psychologii.

Teresa Rzepa